

Změny v nemocenském pojištění se dotknou také seniorů

Dne 14.3.2006 schválila PSP ČR zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, včetně zákoníku práce. Zcela zásadní změnu v systému nemocenského pojištění představuje především přenesení zodpovědnosti za poskytování náhrady mzdy zaměstnancům v prvních 14 kalendářních dnech jejich pracovní neschopnosti ze státu na zaměstnavatele. Ti mají „po novu“ zaměstnancům poskytovat za pracovní dny a svátky v době jejich nemoci místo nemocenského náhradu mzdy. Vedle toho má dojít od 1.1.2007, kdy má nabýt zákon účinnosti, také k dalším zásadním změnám. Změny v nemocenském pojištění jsou součástí komplexních změn sociálního systému v České republice, provedených zákony, které PSP ČR schválila také v roce 2006. Jde zejména o zákony o životním a existenčním minimu, o hmotné nouzi a o sociálních službách. Pro udržení si životní úrovně v důstojném poměru k předcházející mzdě je pro seniory samozřejmě prioritní výše jejich starobního důchodu, zabezpečení důchodem při vzniku invalidity a výše pozůstalostních důchodů, vč. valorizace těchto důchodů. Pro zajištění nezbytné pomoci těm seniorům, kteří se již bez pomoci jiné osoby neobejdou, také dostupnost a kvalita sociálních služeb. To však vůbec neznamená, že změny v nemocenském pojištění se jich netýkají. Naopak, vysoký počet seniorů vedle svého důchodu ještě pracuje. Měli by být proto informováni, jaké změny se chystají, pokud jde např. o ochrannou lhůtu, vznik účasti na nemocenském pojištění nebo pokud jde o jejich zabezpečení po dobu prvních 14 kalendářních dnů nemoci. Tuto informaci zařazujeme na webové stránky i když se v posledních dnech hovoří o možnosti odložení účinnosti zákona o nemocenském pojištění a souvisejících zákonů o rok. V PSP, která se tímto zabývala dne 8.11.2006, však návrh na odložení neprošel. I když nyní putuje návrh na odložení ještě do Senátu, lze předpokládat, že přes všechna úskalí nabude zákon účinnosti dnem 1.1.2007. Rozhodně nebude na škodu, ať cesta tohoto zákona dopadne jakkoliv, když budou senioři s předstihem aspoň o některých změnách informováni.

1. V prvních 14 kalendářních dnech nemoci náleží náhrada mzdy

Podle § 127a) ZP jsou **zaměstnavatelé povinni od ledna 2007 poskytovat svým zaměstnancům (a tedy také seniorům, kteří pracují) po dobu prvních 14 kalendářních dnů jejich pracovní neschopnosti (PN) náhradu mzdy.** Podmínkou je, že pracovní

neschopnost vznikla v době účasti zaměstnance, resp. seniora, na nemocenském pojištění, tedy v době trvání pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu zakládajícího účast na nemocenském pojištění. **Náhrada mzdy přísluší za pracovní dny a svátky**, za které podle mzdových předpisů náleží mzda nebo náhrada mzdy.

Výše náhrady mzdy činí **30% za první 3 pracovní dny a za další pracovní dny 69% průměrného výdělku** stanoveného pro pracovněprávní účely (výdělek podle § 17 zákona č.1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, upravený podle redukčních hranic pro výpočet nemocenského). Tzn., že do první redukční hranice se výdělek započte pouze 90%, mezi první a druhou hranicí 60% a mezi druhou a třetí redukční hranicí 30% s tím, že k části výdělku převyšujícím třetí redukční hranicí se nepřihlíží. Zákon umožňuje v kolektivní smlouvě dohodnout nebo zaměstnavatelem ve vnitřním řádu stanovit zvýšení náhrady mzdy nad výše uvedené výše, maximálně však do výše průměrného čistého výdělku zaměstnance.

Zaměstnavatel je oprávněn kontrolovat, zda se práce neschopný zaměstnanec v období prvních 14 kalendářních dnů PN zdržuje na adrese, kterou uvedl jako místo svého pobytu v době PN, a dodržuje rozsah stanovených vycházek v tom smyslu, že se nezdržuje mimo místo pobytu v době, kdy vycházky nemá povoleny. **Zaměstnanec je povinen umožnit zaměstnavateli kontrolu.**

Jestliže zaměstnavatel zjistí, že **zaměstnanec porušil v období prvních 14 kalendářních dnů PN uvedené povinnosti, může mu** podle závažnosti porušení povinností **náhradu mzdy snížit nebo neposkytnout.**

2. Nemocenská až od 15. kalendářního dne

Na náhradu mzdy navazuje **nemocenské**, které **náleží** za kalendářní dny **od 15. kalendářního dne PN do jejího konce, nejdéle však 380 kalendářních dnů** (§ 26 zákona č.187/2006 Sb., o nemocenském pojištění). **Po uplynutí podpůrní doby** se podle § 27 zákona **vyplácí** na základě žádosti zaměstnance a na základě vyjádření posudkového lékaře OSSZ v případě, že **lze očekávat, že zaměstnanec v krátké době nabude pracovní schopnost, a to i k jinému, než dosavadnímu zaměstnání.** Při jednotlivém prodloužení výplaty nemocenského nesmí být doba prodloužení delší než 3 měsíce. Takto lze „dobrovolně“ nemocenské vyplácet **nejdéle po dobu 350 kalendářních dnů** od uplynutí zákonné podpůrní doby 380 kalendářních dnů.

3. Podpůrní doba seniorů je 70 kalendářních dnů

Poživatelé starobního nebo plného invalidního důchodu, jimiž se rozumí ti, kteří v den vzniku PN mají nárok na výplatu takového důchodu, mají podle § 28 zákona od ledna 2007 nárok na nemocenské po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů. Podpůrní doba se oproti dřívější právní úpravě snižuje z 84 na 70 kalendářních dnů proto, že také jim zaměstnavatel bude poskytovat při PN v období prvních 14 kalendářních dnů náhradu příjmu. **Také při více dočasných PN v jednom kalendářním roce je stejná podpůrní doba, když se v takovém případě nemocenské vyplácí v tomto roce nejvýše po dobu 70 kalendářních dnů.**

Nově budou mít poživatelé starobního a plného invalidního důchodu **nárok na nemocenské jen po dobu, po kterou zaměstnání trvá, neboť jsou již zabezpečeni důchody.**

4. Ochranná lhůta se snižuje ze 42 na 14 dnů

Nemocenské též náleží, jestliže ke vzniku PN došlo sice po skončení zaměstnání (zániku pojištění), ale v ochranné lhůtě. Tímto způsobem je zajištěna ochrana zaměstnanci po dobu, než opět nastoupí do dalšího zaměstnání, které zakládá účast na nemocenském pojištění a v němž bude mít nárok na dávky. **Ochranná lhůta pro nemocenské se zkracuje ze 42 na 14 kalendářních dnů od skončení zaměstnání** (odst.1 § 15 zákona). U zaměstnání kratších než 14 kalendářních dnů činí pouze tolik dnů, kolik činilo toto poslední zaměstnání. U žen, jimž zaměstnání skončilo v době těhotenství, činí ochranná lhůta pro peněžitou pomoc v mateřství i nadále stejnou dobu (dosud 6 měsíců, nově 180 kalendářních dnů). **Pokud jde o starší zaměstnance, týkají se jich ochranná lhůta jako každého jiného zaměstnance, ovšem pouze v případě, že dosud nejsou poživateli starobního nebo plného invalidního důchodu.**

5. Ochrannou lhůtu nemají ani poživatelé plného invalidní důchodu

Poživatelům starobních a plných invalidních důchodů zákon ochrannou lhůtu nepřiznává podle odst.4 § 15 zákona). Do 31.12.2006 se toto omezení stále týká jen starobních důchodců, nyní k nim přibyli i poživatelé plného invalidního důchodu. Tato právní úprava je odůvodňována tím, že starobní i plný invalidní důchod jsou poskytovány jako náhrada ztráty celého příjmu z pojištěné výdělečné činnosti a vzhledem k této formě finančního zabezpečení není třeba ještě poskytovat poživatelům těchto důchodů nemocenské.

6. S nárokem na výplatu důchodu ochranná lhůta zaniká

Podle odst.5 § 15 zákona **ochranná lhůta pro vznik nároku na nemocenské zaniká posledním dnem přede dnem, od něhož náleží výplata starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu.** Vychází se z toho, že není třeba ochrannou lhůtou chránit zaměstnance v době, kdy je zabezpečen již ze systému důchodového pojištění, a to i v případě částečného zabezpečení z důchodového systému ve smyslu částečného invalidního důchodu

7. Nemocenské činí 69%

Od 1.1.2007 činí nemocenské podle schváleného zákona za kalendářní den 69 % denního vyměřovacího základu (§ 29 zákona). V případech, kdy si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, jako bezprostřední následek své opilosti, zneužitím omamných prostředků nebo psychotropních látek, nebo při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku, činí nemocenské podle § 31 zákona pouze 50 % skutečné výše. Rvačkou se rozumí vzájemné napadení či zápas dvou nebo více osob, nejde-li o sebeobranu nebo pomoc napadenému.

Zaměstnanci, který porušil režim dočasně práce neschopného, může být podle odst.1 § 125 zákona nemocenské **dočasně kráceno nebo odňato,** a to na dobu **nejdéle 100 kalendářních dnů** ode dne porušení režimu, ne však déle než do skončení PN. **Pokud již bylo vyplaceno, považuje se vyplacené nemocenské za přeplatek,** který je pojištěnec povinen uhradit plátcí dávky (odst.2 § 125).

8. Nárok na ošetřovné a jeho výše

Na ošetřovné má podle § 39 zákona nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti, jehož zdravotní stav z důvodu nemoci nebo úrazu vyžaduje nezbytně ošetřování jinou fyzickou osobou, nebo pečovat o zdravé dítě mladší 10 let z důvodů uvedených v zákoně.

Nově se umožňuje přiznat při splnění stanovených podmínek při jedné potřebě ošetřování (péče) ošetřovné postupně dvěma osobám. Pro ošetřovné není stanovena žádná ochranná lhůta.

Ošetrovné činí za kalendářní den **65 % denního vyměřovacího základu** a poskytuje se **nejdéle 9 kalendářních dnů** a jde-li o osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě do 16 let věku, které neukončilo povinnou školní docházku, **nejdéle 16 kalendářních dnů**, pokud potřeba ošetřování po tuto dobu trvá (§ 40).

9. Bez společného bydlení nárok na ošetrovné při ošetřování rodičů není

Podmínkou nároku na ošetrovné však je, že osoba, která je ošetřována nebo o kterou je pečováno, **žije se zaměstnancem** (pojištěncem) **v domácnosti**. **Splnění této podmínky** se nevyžaduje pouze při péči o dítě mladší 10 let rodičem, ale **vyžaduje se ve všech ostatních případech, tedy např. také při ošetřování rodičů nebo prarodičů dětmi nebo vnuky**. Jestliže tyto osoby nežijí se zaměstnancem v domácnosti (obvykle mají trvalé bydliště jinde), nevznikne zaměstnanci, který je ošetřuje, nárok na ošetrovné.

Poznámka: V případě zájmu seniorů se budeme věnovat i dalším změnám v systému nemocenského pojištění i když se bezprostředně netýkají seniorů, ale mohou se týkat např. jejich rodinných příslušníků.

JUDr. Zdeněk Hájek,

expert na sociální zabezpečení

8.11.2006

